RIEC
Oost-Brabant

RIEC
Oost-Brabant
Regionaal Informatie-
en Expertisecentrum

Postbus 585
5.1.2e Uden

Geachte (in)formateur en gemeenteraadsleden,

Na een intensieve verkiezingsperiode gaat u binnenkort aan de slag met uw plannen om ook de komende jaren te zorgen voor een goede en prettige leef-, woon- en werkomgeving in uw gemeente.

Helaas kennen we in Oost-Brabant ook een schaduwzijde. Explosies in woonwijken, jongeren die afglijden in het duistere circuit of gemeenschapsgelden die misbruikt worden. Criminelen vinden hun weg in de legale bovenwereld, wat leidt tot schadelijke maatschappelijke (ondermijnende) effecten. Het raakt uw inwoners, ondernemers en het kan u raken als raadslid. Het opstellen van uw coalitieakkoord geeft u de kans om de aanpak van ondermijning nog steviger te verankeren in uw gemeente. Dat is de reden dat wij ons tot u richten.

Ondermijnende criminaliteit is nog altijd een groot probleem, ook in uw gemeente!

Criminelen misbruiken onze inwoners, bedrijven en organisaties. Zij hebben ze nodig voor hun activiteiten in onder andere drugs- of mensenhandel en het witwassen van crimineel verdiend geld. Daarbij gebruiken ze geweld, intimidatie en corruptie. Dit wordt zichtbaar door explosies en drugslabs in woonwijken, uitgebrande hennepkwekerijen, jongeren die met de belofte van 'snel geld' misbruikt worden en ondernemers die onder druk komen te staan. Maar ook raadsleden en collegeleden worden soms geïntimideerd. Ook de gemeentelijke organisatie loopt risico door onbewust mee te werken aan de criminele activiteiten. Bijvoorbeeld via het verstrekken van vergunningen of subsidies aan criminelen met verkeerde intenties. Maar het gebeurt ook bewúst: bijvoorbeeld door het verkopen van gemeentelijk informatie zoals kentekens en woonadressen. Gekraakte versleutelde telefoondiensten gaven de politie een ontluisterend beeld van de omvang van ambtelijke corruptie.

Ondermijnende criminaliteit vormt dus een ernstige bedreiging voor de veiligheid, leefbaarheid en integriteit, ook in uw gemeente.

Gemeenten spelen een grote rol in het zorgen voor een weerbare samenleving en overheid.

Het aanpakken van ondermijnende criminaliteit is dus niet alleen een taak voor politie en justitie. Juist ook gemeenten spelen hierin een grote rol. Daarom is het belangrijk dat uw gemeente zich bewust is van de gevaren en zich hiertegen goed beschermt.
Dit begint bij het weerbaar maken van uw gemeente en het belemmeren van criminelen in hun activiteiten. Zo voorkomt u dat uw gemeente - bewust of onbewust - ondermijnende criminaliteit mogelijk maakt. Denk aan duidelijke regels in de Algemene Plaatselijke Verordening (APV), goed vergunningen- en Bibob[1]-beleid, genoeg personeel om dit uit te voeren en het vergroten van bewustzijn en de alertheid binnen de organisatie.
In 2022 spraken de Brabantse gemeenten met de Provincie Noord-Brabant af om te werken volgens de 'Brabantse Norm Weerbare Overheid'.[2] Dit om ervoor te zorgen dat alle gemeenten zich even sterk verweren tegen misbruik door criminele organisaties, want die stoppen niet bij de gemeentegrens. In het naleven van deze norm is al veel werk verzet, maar er is ook nog veel te doen.

---

[1] De Wet 'Bevordering Integriteitsbeoordelingen door het Openbaar Bestuur' geeft overheden (zoals de gemeente) een mogelijkheid om de integriteit van bedrijven en personen met wie zij zaken doen, te controleren. Denk bijvoorbeeld aan ondernemers die bepaalde vergunningen en subsidies aanvragen, bedrijven die inschrijven op een overheidsopdracht, of degene die partij is bij een vastgoedtransactie. Doel van de Wet Bibob is voorkomen dat de overheid criminaliteit faciliteert.
[2] https://www.brabant.nl/onderwerpen/kwaliteit-openbaar-bestuur/bestuurlijke-weerbaarheid-veiligheid/brabantse-norm-weerbare-overheid/

RIEC
Oost-Brabant

Ook raadsleden lopen risico's.

Als raadslid staat u aan het hoofd van uw gemeente. Vanuit uw kaderstellende en controlerende rol heeft u een belangrijke invloed. Dat maakt dat ook u interessant bent voor criminelen. Door verleiding en intimidatie proberen zij invloed op u en uw besluitvorming te verkrijgen. Bijvoorbeeld bij vergunningtrajecten, overheidsopdrachten of door het verleggen van accenten in toezicht en handhaving. De weerbaarheid en integriteit van de gemeenteraad verdient daarom uw aandacht. Het samenspel tussen burgemeester, griffier en raad speelt daarin een belangrijke rol. Eerder verscheen al de 'Toolbox gemeenteraadsverkiezingen 2026'. Het is een overzicht van tools waar we u graag nogmaals op wijzen.

Gemeenten staan er niet alleen voor: structurele samenwerking in Oost-Brabant.

De aanpak van georganiseerde ondermijnende criminaliteit vraagt om een georganiseerde overheid en een langdurige inzet. In Oost-Brabant is dit geborgd in het RIEC-samenwerkingsverband met ondersteuning van het RIEC-bureau Oost-Brabant[3]. De deelnemers pakken samen criminelen aan en maken de overheid weerbaar tegen criminele activiteiten door gerichte actie op drugsmarkten, witwassen en mensenhandel. De afspraken hierover zijn vastgelegd in het Meerjarenbeleidsplan 2025-2028 en goedgekeurd door het ministerie van Justitie en Veiligheid.
De aanpak van ondermijning is een onderdeel van onze regionale afspraken die zijn vastgelegd in het Regionaal Veiligheidsplan Oost-Brabant 2023-2026, waarin we naast ondermijning ook afspraken maakten over Mensenhandel, Zorg en Veiligheid, Digitale Veiligheid en Maatschappelijke Onrust.

Daarom vragen we u om ondermijning op te nemen in het coalitieakkoord.

Een effectieve aanpak van ondermijnende criminaliteit vereist niet alleen nauwe samenwerking op regionaal, maar ook op lokaal niveau. Wij vragen u daarom in het coalitieakkoord op te nemen dat de aanpak van ondermijning prioriteit heeft binnen uw gemeente. Concreet betekent dit dat uw gemeente in ieder geval:

- De uitvoeringskracht versterkt (denk aan BOA- en Bibob-capaciteit).
- De drempels even hoog houdt, door actieve naleving van de 'Brabantse Norm Weerbare Overheid'.
- Maatregelen neemt tegen ambtelijke en bestuurlijke beïnvloeding door criminele netwerken.

Ook roepen wij u op om bewust te zijn van uw rol en wat u hiertegen kunt doen.

Het RIEC-bureau kan advies geven en ondersteuning bieden bij de introductie van dit thema en bij het ondersteunen van eventuele bewustwordingstrainingen aan het nieuwe college en de gemeenteraad.

Vragen of meer informatie? Stuur een mail naar info@5.1.2e.nl.

De aanpak van ondermijning kunnen we niet zonder u! #samenslimmertegenondermijnendecriminaliteit

5.1.2e

5.1.2e

5.1.2e
Hoofd RIEC Oost-Brabant

[3] Het RIEC-samenwerkingsverband Oost-Brabant bestaat uit: 32 gemeenten, het Openbaar Ministerie, Politie, de Belastingdienst, Douane, FIOD, IND, Nederlandse Arbeidsinspectie, Nederlandse Voedsel- en Waren Autoriteit, Koninklijke Marechaussee , UWV en provincie Noord-Brabant.

TOOLBOX

Voor een integere en weerbare gemeenteraad in aanloop naar en na de gemeenteraadsverkiezingen van 2026

Politieke ambtsdragers moeten in hun werk dagelijks belangen afwegen en keuzes maken. Het is een mooi, maar kwetsbaar ambt. Gemeenteraadsleden staan midden in de samenleving en vertegenwoordigen diverse groepen. Mede door hun grote netwerk weten zij goed wat er speelt in de gemeente en zijn zij makkelijk benaderbaar door andere inwoners. Dit brengt echter ook kwetsbaarheden met zich mee.

Op 18 maart 2026 zijn de gemeenteraadsverkiezingen. De burgemeester en griffier spelen een belangrijke rol als het gaat om het benadrukken van het belang van de integriteit van de kandidaten en de huidige gemeenteraad. In deze toolbox staat hoe zij dit gesprek kunnen aangaan. Ook gaat de toolbox in op welke tools politieke partijen kunnen gebruiken tijdens de wervings- en selectiefase in aanloop van de gemeenteraadsverkiezingen. Tot slot gaat de toolbox in op hoe het onderwerp integriteit blijvend onder de aandacht kan worden gehouden.

Hoe kan criminaliteit lokaal bestuur beïnvloeden?

Onze samenleving wordt geconfronteerd met de ondermijnende gevolgen van georganiseerde criminaliteit. Witwassen, drugscriminaliteit en mensenhandel zijn hier voorbeelden van. Dit ontwricht de lokale samenleving. Georganiseerde criminaliteit kan invloed hebben op het gemeentebestuur in de vorm van afpersing, intimidatie en oneigenlijke beïnvloeding van raadsleden. Maar ook door het aanstellen van personen met onzuivere intenties als gemeenteraadslid. Het is daarom belangrijk om niet-integere personen te weren uit het lokale bestuur. Daarnaast is het van belang om (kandidaat)raadsleden bewust te maken van de risico's van oneigenlijke beïnvloeding en hoe het hen kan raken in de functie van raadslid.

Hoe bereidt u zich voor op verkiezingen?

Rond het voorjaar van 2025 is het raadzaam om als burgemeester een strategisch overleg te voeren met de griffier en gemeentesecretaris over de aankomende raadsverkiezingen. Hierin kunt u onder andere afstemmen welke gesprekken nodig zijn en welke risicoanalyse- en bewustwordingsinstrumenten de gemeente gaat inzetten, bijvoorbeeld rondom de aanstelling van wethouders.

Het RIEC adviseert burgemeesters:

- Het gesprek aan te gaan met het bestuur van de politieke partijen, zo ook met (mogelijk) nieuwe partijen. Dit kan onder andere gaan over de verantwoordelijkheid om de integriteit van de kandidaten op de kieslijst vooraf te toetsen.

- Te overwegen als gemeente de Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG) van personen op de kieslijst te betalen.

- Een onderzoek in te stellen naar de herkomst van partijgelden door de accountant.

- Zodra de nieuwe raad geïnstalleerd is, het onderwerp integriteit een vast onderdeel van de jaarlijkse agenda te maken en dat af te trappen met een bewustwordingssessie met de nieuwe raad.

Hoe gebruikt u deze toolbox?

Deze toolbox bestaat uit bestaande producten van diverse overheidspartners. Deze kunt u inzetten voor en na de verkiezingen. De onderdelen die in deze toolbox zijn uitgelicht zijn integriteit, weerbaarheid en bewustwording van (toekomstige) raadsleden. U kunt de tools aanbieden aan de lokale afdelingen van politieke partijen. De producten zijn gelinkt aan een tijdlijn rondom het verkiezingsproces.

EIND 2024

Opstellen kandidaatstellings-procedure

Door: Leden tijdens Algemene Ledenvergadering op voorstel van partijbestuur

Wat gebeurt hier?
Procedure incl. rollen en verantwoordelijkheden vaststellen

JAN 2025

Profiel kandidaten-lijst en criteria voor kandidaten op de lijst

Door: Leden tijdens Algemene Ledenvergadering op voorstel van partijbestuur

Wat gebeurt hier?
- Fractieprofiel bedenken
- Kandidaateisen bepalen
- Profiel kandidaat raadslid bepalen

Bijpassende tools
- Vuistregels Integriteit (**1A**)
- Zelfassessment om volksvertegenwoordiger te worden (**1B**)
- Weerbaarheidscheck politieke partijen (**2**)

VANAF JUNI 2025

Opdracht kandidaatstellings-commissie

Door: Partijbestuur aan kandidaatstellingscommissie

Wat gebeurt hier?
- Hoe om te gaan met zittende raadsleden?
- Hoeveel mensen op de kieslijst?
- Lijsttrekker voordragen
- Adviseren over wethouders-kandidaten
- Integriteit van kandidaten onderzoeken
- Sollicitatieprocedure starten
- Conceptkandidatenlijst opstellen

Bijpassende tools
- Selectiefase (**1**)
- Democratische weerbaarheid voor politieke ambtsdragers (**5**)

VANAF NOV 2025

Besluitvorm kieslijst op d Ledenverga

Door: Leden tijdens Ledenvergadering

Wat gebeurt hier?
Bepaal vooraf of:
- De volgorde va kan worden ver
- Apart gestemd de lijsttrekker
- Alle leden moge tijdens de Alge dering, of geldt lidmaatschaps

VANAF JUNI 2026

Integriteit structureel op de agenda

Door: Gemeenteraad

Wat gebeurt hier?
Besteed met regelmaat aandacht aan integriteit binnen de fractie en de raad

Bijpassende tools
- Beheerfase (**1**)
- Dilemmaspel (**8**)

Deze tijdlijn geeft een indicatie. Politieke pa

ing over de le Algemene dering

Algemene

n kandidaten nog randerd
moet worden over

en meestemmen mene Ledenverga- er een minimum- periode?

Dag der Kandidaatstelling

Wat gebeurt hier?
Presenteren kandidaten per fractie

Dag van stemming

Wat gebeurt hier?
Gemeenteraadsverkiezingen

Screening en installatie nieuwe raad incl. inwerktraject

Door: Griffier en gemeenteraad

Wat gebeurt hier?

- Conform profiel eventueel aanleveren VOG
- Aandacht besteden aan raakvlakken rol raadslid en georganiseerde ondermijnende criminaliteit tijdens inwerktraject

5

FEB 2026

18 MRT 2026

MRT-JUNI 2026

Bijpassende tools

- Wat is ondermijning? (**3**)
- RIEC (**6**)
- Advies voor raadsleden (**4**)
- Gedragscode en gentle agreement (**7**)
- Omgaan met beïnvloeding (**9**)

artijen hanteren verschillende procedures.

1 Handboek integriteit voor politieke ambtsdragers van decentrale overheden

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties [BZK], 2023

Dit handboek geeft een overzicht van tools die gebruikt kunnen worden bij de werving en selectie. De tools geven de mogelijkheid om het thema integriteit intern bespreekbaar te maken en periodiek te agenderen. Ook in gesprekken met mogelijke kandidaat-raadsleden. Het is niet bedoeld als een afvinklijst waaruit een bindend advies komt. Het doel is bewustzijn vergroten en integriteitsrisico's in beeld brengen.

Het handboek maakt onderscheid tussen drie fasen: **wervingsfase**, **selectiefase** en **beheerfase**.

Wervingsfase

In de wervingsfase wordt afgewogen of iemand zich kandidaat stelt om volksvertegenwoordiger te worden. Daarnaast besluit het partijbestuur van de politieke partij in deze fase over de inrichting van het wervings- en selectieproces.

1A Vuistregels integriteit

Een politieke partij kan ervoor kiezen om eigen vuistregels over integriteit en gedrag op te stellen. Deze tool beschrijft een aantal voorbeelden.

1B Zelfassessment om volksvertegenwoordiger te worden

Voor het uitvoeren van bepaalde activiteiten door volksvertegenwoordigers zijn normen en beginselen in de wet vastgelegd. Door het invullen van deze vragenlijst over persoonlijke omstandigheden krijgt de potentiële kandidaat zicht op de mogelijke risico's die hij/zij als volksvertegenwoordiger kan lopen. Iemand kan onder andere op basis hiervan de afweging maken zich wel of niet kandidaat te stellen.

Selectiefase

Politieke partijen selecteren kandidaat-volksvertegenwoordigers en plaatsen hen op de kieslijst. Zij worden vervolgens wel of niet verkozen.

1C Vragenlijst integriteit*

Deze vragenlijst helpt inzicht krijgen in mogelijke integriteitsrisico's van een kandidaat. De vragen gaan onder andere over nevenfuncties, persoonlijke (financiële) belangen en beroepen van partners en familieleden. De vragenlijst kan ook bijdragen aan het integriteitsbewustzijn van de kandidaat en een leidraad zijn voor het gesprek met de selectiecommissie.

1D Antecedentencheck*

Een antecedentencheck is een onderzoek naar het verleden van een kandidaat. De vorm en diepgang van het onderzoek kunnen verschillen. Deze handreiking licht het openbare bronnenonderzoek, de VOG en het referentieonderzoek toe. Het openbare bronnenonderzoek kan vóór het selectiegesprek plaatsvinden. Het laten aanvragen van een VOG en het referentieonderzoek vinden plaats na een positief selectiegesprek.

1E Mogelijke ondermijning herkennen

Het is moeilijk om ondermijning te herkennen bij personen die zich aanmelden als kandidaat-raadslid. Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) heeft een lijst opgesteld met 'red flags ondermijning'. Als blijkt dat één van de 'red flags' bij een kandidaat aan de orde is, kan hierover bij het selectiegesprek worden doorgevraagd. Zie hieronder.

1F Leidraad integriteit selectiegesprek

In het selectiegesprek met de kandidaat komt het onderwerp integriteit aan bod. Het ministerie van BZK heeft, naast de integriteitsvragenlijst, aanvullende vragen opgesteld voor het selectiegesprek.

1G Bewilligingsverklaring

Een bewilligingsverklaring is een opsomming van bepalingen die een kandidaat-raadslid voor de verkiezingen ondertekent. Het heeft geen juridische status, maar draagt bij aan het integriteitsbewustzijn. Het ministerie van BZK heeft een sjabloon opgesteld dat kan worden aangepast op basis van de behoeften, regels en beginselen die binnen de specifieke partijen gelden.

**Bij toepassing van deze tool worden persoonsgegevens verwerkt.*

Beheerfase

Integriteit vraagt om blijvende aandacht. Niet alleen tijdens de werving, selectie en screening, maar ook daarna. Het is belangrijk dat integriteit als onderwerp regelmatig terugkeert op de agenda.

1H Integriteitsagenda

Het is aan te raden om als fractie een integriteitsagenda op te stellen, waarin staat op welke manier aandacht besteed wordt aan integriteit, op welk moment en wie daarvoor verantwoordelijk is. Het ministerie van BZK heeft een opzet gemaakt die als basis kan dienen.

Handboek integriteit voor politieke ambtsdragers van decentrale overheden

2 Weerbaarheidscheck politieke partijen

Gemeente Eindhoven, Saxion Hogeschool, ministerie van BZK en TF-RIEC, april 2021

Politieke partijen en raadsleden kunnen in de praktijk te maken krijgen met verschillende vormen van invloed die de werking van de rechtsstaat ondermijnen. De 'Weerbaarheidscheck politieke partijen' is een compact hulpmiddel waarin integriteit, veiligheid en netwerkbewustzijn van kandidaten aan bod komen. De check kan helpen om deze thema's concreet te maken bij het opstellen van de kieslijst. Juist de integratie van deze drie aspecten maakt het instrument gebruiksvriendelijk en innovatief. Dit instrument kan gezien worden als aanvulling op de vragenlijst integriteit uit de Handreiking integriteitstoetsing. In deze check wordt extra aandacht besteed aan netwerkbewustzijn.

Weerbaarheidscheck politieke partijen

3 Wat is ondermijning?

Een definitie geven van ondermijning is lastig, want ondermijning is een gevolg van veel verschillende vormen van criminaliteit, waarbij de grenzen tussen de bovenwereld (de 'gewone' maatschappij) en de onderwereld (criminelen) vervagen. Criminelen richten voor hun activiteiten bedrijven op, vragen vergunningen aan en huren en kopen panden. Hiervoor hebben ze in de 'bovenwereld' medewerking nodig van bijvoorbeeld makelaars, autoverhuurbedrijven, administratiekantoren en notarissen. Je kunt ondermijning zien als het constante gebeuk van georganiseerde criminaliteit (onderwereld) op onze samenleving (bovenwereld). Ondermijning is een probleem dat de maatschappij verzwakt, beschadigt en uiteindelijk zelfs ontwricht.

Deze animatie legt in twee minuten uit hoe u signalen van ondermijning herkent:

4 Advies voor raadsleden

Laat u niet ondermijnen. De functie van raadsleden kan kwetsbaar zijn. Deze tien tips helpen bij bewust en integer handelen.

1		**Weet waar u het over heeft: ken de regels, wetten, gedragscodes en handreikingen.**
2		**Weet wat wel en niet kan: voorkom belangenverstrengeling door nevenfuncties en relaties.**
3		**Begrens op tijd: een vraag van een inwoner is prima, maar wees alert op dringende verzoeken.**
4		**Maak helder waar u wel en niet van bent: verwijs eventueel naar andere bevoegden.**
5		**Bij twijfel, niet doen: heb vertrouwen, maar blijf kritisch en alert. Deel uw twijfels in de fractie.**
6		**Gebruik gezond verstand: iets dat te mooi lijkt om waar te zijn, is dat meestal ook.**
7		**Vertrouw op onderbuikgevoel: zoek dingen uit in open bronnen en maak het bespreekbaar.**
8		**Ga bewust om met de camera: maak niet zomaar met iemand een foto als u niet weet waar het voor is.**
9		**Wees wijs met social media: denk goed na voordat u iets online plaatst.**
10		**Meld intimidatie en bedreiging: bespreek dit met de fractie, burgemeester, politie en griffier.**

5 Toolkit democratische weerbaarheid voor politieke ambtsdragers

Netwerk Weerbaar Bestuur, Thorbecke Academie, Raad van Almere, Van der Bel Consultancy

Netwerk Weerbaar Bestuur heeft een toolkit gemaakt die politieke ambtsdragers helpt om democratisch weerbaar te zijn en integer te handelen. In de toolkit staan onder andere infographics over integriteit, nevenfuncties en belangenbehartiging.

1. Ontwikkel je integriteit
Integriteit is een voortdurend bewustzijn en handelen dat raadsleden kunnen ontwikkelen. Het is belangrijk dat raadsleden democratisch weerbaar zijn. In relatie tot integriteit moeten politieke partijen daarom aandacht hebben voor preventie, monitoring van gemaakte integriteitsafspraken en weerbaar kunnen reageren op incidenten. De infographic 'Ontwikkel je integriteit' is bedoeld voor raadsleden om te bekijken hoe zij ervoor staan en op welke onderdelen zij zich nog meer kunnen ontwikkelen.

Ontwikkel je integriteit

2. Check je nevenfuncties
In de infographic 'Check (al) je nevenfuncties' is een checklist opgenomen om te beoordelen of een raadslid een nevenfunctie kan combineren met een rol als politiek ambtsdrager. Met behulp van de infographic kunnen zij nagaan of het voor een nevenfunctie verstandig is om aanvullende maatregelen te treffen om te voorkomen dat functies elkaar ongewenst beïnvloeden. Daarnaast maakt het dilemma's bespreekbaar.

Check (al) je nevenfuncties

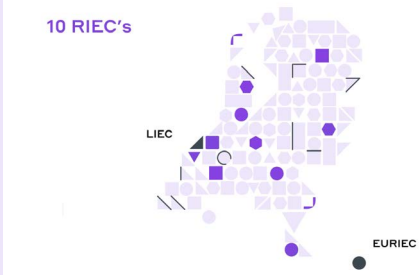
3. Ruggespraak met jezelf
Een politicus hoort met twee benen in de samenleving te staan. Hij/zij moet weten wat er speelt om belangen te kunnen behartigen. Aan deze verbindingen zitten voor- en nadelen. Voordeel is dat het waardevolle inzichten oplevert over het functioneren van een gemeenschap: wat gaat goed en wat kan beter? Deze verbindingen kunnen ook een nadeel zijn. Zo kan het voor een politicus of voor zijn/ haar omgeving lastiger zijn om neutraal naar belangen of personen te kijken. Ze kunnen ergens te dicht op hebben gestaan. Bijvoorbeeld als het om een situatie gaat van de oude werkgever, een braakliggend terrein van hun broer of de wijk waarin de politicus woont. Een politicus is er voor iedereen. De infographic 'Ruggespraak met jezelf' helpt hem/haar om controlevragen aan zichzelf te stellen.

Ruggespraak met jezelf

6 RIEC

Tien Regionale Informatie- en Expertisecentra (RIEC's) en het Landelijk Informatie- en Expertisecentrum (LIEC) richten zich op de bestrijding van georganiseerde ondermijnende criminaliteit. Ze verbinden informatie, expertise en krachten van de verschillende overheidsinstanties. Daarnaast stimuleren en ondersteunen de RIEC's en het LIEC de publiek-private samenwerking bij de aanpak van georganiseerde ondermijnende criminaliteit.

Het RIEC kan ondersteunen en adviseren bij het versterken van integriteit en weerbaarheid tegen ondermijning binnen gemeenten. In veel gevallen werkt het RIEC daarbij samen met Netwerk Weerbaar Bestuur van het Ministerie van BZK en/of de Provincie. U kunt hiervoor contact opnemen met de accountmanager van het RIEC in uw regio.

Bekijk hier de video

7 Gedragscode en gentle agreement

Integriteit is niet alleen een kwestie van regels. Het gaat vooral over onderlinge omgangsvormen. De normen en waarden bij onderlinge omgangsvormen in het gemeentebestuur kunnen worden vastgesteld in een gedragscode. Dit biedt raads- en commissieleden houvast bij integer handelen. Daarnaast kan een gentle agreement worden opgesteld. Dit is een vrijwillige overeenkomst tussen de burgemeester en de raadsleden over wat te doen bij vermeende integriteitsschendingen.

Wat is het doel van een gedragscode?

- Legt uit wat wel en niet mag van de wet. Dit beschermt raadsleden tegen misstappen.
- Vormt een leidraad voor een gesprek over integriteit.
- Biedt basis om op te treden tegen integriteitsschendingen.

Het Ministerie van BZK heeft een 'Handreiking integriteit van politie ambtsdragers bij provincies, gemeenten en waterschappen' gemaakt met daarin modelgedragscodes.

Wat is het doel van een gentle agreement?

- Biedt houvast bij een uniforme aanpak van vermeende integriteitsschendingen.
- Biedt een gedeelde opvatting over goede samenwerking en omgangsvormen.

De gemeente Katwijk is een voorbeeld van een gemeente die gebruikmaakt van een gentle agreement.

Gentle agreement over de handhaving van de integriteit van de politiek

8 Dilemmaspel

Soms kunnen verschillende waarden en belangen botsen. Daarom heeft het RIEC een dilemma kaartspel ontwikkeld. In het spel zitten morele dilemma's voor bestuurders, ambtenaren en raadsleden. Dit helpt integriteitsdilemma's op een toegankelijke manier in groepsverband te bespreken.

Waarom is het bespreken van (fictieve) morele dilemma's belangrijk?

- Helpt morele grenzen en gedragsregels bewaken.
- Vergroot bewustzijn van posities en kwetsbaarheden.
- Geeft eenduidigheid in het proces, zodat betrokkenen (zoals manager, burgemeester, griffier en media) op het juiste moment in positie kunnen worden gebracht.

Iedereen dient zich veilig te voelen om over het onderwerp te spreken. Het is raadzaam om een onafhankelijke spelleider te betrekken. Dit kan iemand zijn vanuit de eigen organisatie, denk aan de integriteitscoördinator of een griffier.

Wil je het dilemmaspel ontvangen? Mail dan naar jouw RIEC. Je vindt de contactgegevens van alle RIEC's hier.

9 Omgaan met beïnvloeding

Hieronder staan vier voorbeelden van situaties waar raadsleden mee te maken kunnen krijgen. Het is goed om hiervan bewust te zijn. Maak deze situaties bespreekbaar.

Monumentale panden kopen

U kent het wel: een straat in de gemeente waar veel leegstand is. U als raadslid wordt benaderd om 5.1.2e te helpen. 5.1.2e wil twee monumentale panden in dezelfde straat kopen van de gemeente. Hij wil deze panden opknappen en gebruiken. De zoon van 5.1.2e wil graag een café en een broodjeszaak beginnen in de panden. Het lijkt hem een mooie aanwinst voor de stad. 5.1.2e weet niet zo goed hoe hij dit moet regelen en schakelt u in. Enthousiast als u bent, gaat u erin mee. Deze invulling op deze plek in de stad is fantastisch. Als raadslid zoekt u alles voor 5.1.2e uit. U benadert een medewerker van Vastgoed hoe het staat met de verkoop van de panden. U vraagt bij de afdelingen Vergunningen wat er allemaal nodig is. U bespreekt het met je fractieleden. Een nieuw stamcafé voor de partij op deze plek, u ziet het al helemaal voor zich. Zeker het zaaltje dat erbij zit is perfect om te vergaderen.

Alles lijkt in kannen en kruiken. Tot de afdeling Veiligheid 5.1.2e onder de loep neemt. Hij blijkt in twee buurgemeenten ook al een café annex broodjeszaak voor zijn zoon te hebben aangekocht. Er worden nauwelijks klanten gezien. De broodjeszaak is bijna altijd gesloten ‘door omstandigheden’, zo valt te lezen op de voordeur. Is dit wel zo legaal als het lijkt?

Wat ging hier mis?
Blijf binnen uw rol. Ga als volksvertegenwoordiger niet zelf in discussie met de behandelend ambtenaren en laat dit aan de betrokkende zelf.

Inwoonster verliest huis

In de Kerkstraat staat een leuke woning. Een inwoonster van 64 jaar, genaamd 5.1.2e, woont daar. Ze is hecht met haar familie. Haar drie zonen komen ongeveer dagelijks over de vloer, gezelligheid alom. Tot de gemeente het pand van 5.1.2e voor drie maanden sluit. Alles wordt afgeplakt en iedereen moet het huis verlaten. 5.1.2e wordt dakloos. U als raadslid schiet haar te hulp. Wat sneu om de dame zomaar op straat te zetten. Dat kan echt niet. Ze zorgt zo goed voor haar kinderen en kleinkinderen. U benadert ongeveer iedereen binnen het gemeentehuis. Ook stapt u zelf naar de krant om aan te kaarten dat er een leeftijdsgrens moet komen voor uitzettingen.

Wat blijkt: er is een flinke hennepkwekerij gevonden in het huis van 5.1.2e en er zijn al bij meerdere huizen in verschillende gemeenten waar 5.1.2e en haar zonen hebben gewoond hennepkwekerijen gevonden. Ze opereren als een drugsnetwerk en verhuizen naar een nieuwe gemeente als het te heet onder hun voeten wordt.

Wat ging hier mis?
Wees scherp. Een pand sluiten gebeurt meestal met een reden en de afwegingen daarin worden zorgvuldig gemaakt.

Lobbyen voor aanpassing in bestemmingsplan

5.1.2e wil zijn BV uitbreiden. Zijn bedrijf loopt goed en hij heeft ruimtegebrek. Hij heeft al navraag gedaan bij de gemeente, maar het bestemmingsplan biedt geen mogelijkheden meer. Een aanpassing van het plan staat niet gepland. 5.1.2e besluit om te gaan lobbyen bij alle raadsleden. Wat zo leuk is aan hem is dat hij bij ongeveer iedere raadsvergadering aanwezig is. 5.1.2e is echt geïnteresseerd in de lokale politiek. Na elke vergadering drinkt hij een borrel mee en geeft een rondje. Hij benadert meerdere raadsleden. Hij biedt een drankje aan en doet uitgebreid zijn verhaal.

Een dag later benadert u alle collegapartijen. U als raadslid heeft 5.1.2e zien rondhangen en lobbyen. U overlegt met uw collegaraadsleden en checkt wat het verhaal van 5.1.2e is. Jullie besluiten samen dat jullie 5.1.2e niet helpen en verwijzen hem terug naar de ambtenaren die gaan over de bestemmingsplannen.

Wat ging hier goed?
Bespreek met elkaar door wie u benaderd wordt, vertrouw op uw onderbuikgevoel en verwijs naar de bevoegden.

Vergunningsaanvraag geweigerd

5.1.2e runt een zorgboerderij. Recent is haar vergunningsaanvraag geweigerd en ze is woedend. Op de mooie boerderij in het buitengebied helpt ze toch alleen maar mensen? Ze laat mensen met paarden werken, ze biedt zorg en hulp aan diverse groepen en ze doneert regelmatig geld aan goede doelen. Wat doet iedereen moeilijk. “Dat is zeker omdat ik een succesvolle zakenvrouw ben”, zegt 5.1.2e “Ze gunnen het me niet.” 5.1.2e benadert de krant en stuurt boze mails naar raadsleden. Alles wat in haar macht ligt onderneemt ze om de ambtenaren en politiek te overtuigen van dat ze het mis hebben. Nog niemand van de raadsleden heeft actie ondernomen naar 5.1.2e toe. Het onderwerp komt in de komende vergadering aan de orde. Totdat de volgende dag weer een artikel in de krant staat. Dit keer met als kop: ‘Paardenstal van PGB-bureau blijkt XTC-lab te zijn’.

Wat ging hier goed?
Schiet niet te snel in de actie en neem niet te snel iets voor waar aan.

Hoe verder na de gemeenteraadsverkiezingen?

Op 18 maart 2026 kiezen inwoners de nieuwe raadsleden voor de komende bestuursperiode. Een cruciaal moment, ook voor de burgemeester. De burgemeester is verantwoordelijk voor het in goede banen leiden van de verkiezingen, is hoeder van de bestuurlijke integriteit en voorzitter van de gemeenteraad. Het is belangrijk om dit serieus te nemen, want ondermijning vormt op steeds meer fronten een bedreiging voor de samenleving en voor het vertrouwen in de rechtsstaat. Daarom is het moment van aankomende gemeenteraadsverkiezingen en nieuwe raadsleden een goed moment om stil te staan bij het vraagstuk van georganiseerde ondermijnende criminaliteit in relatie tot een weerbare overheid. Maar ook na de verkiezingen blijft aandacht voor de risico's van georganiseerde criminaliteit van belang.

De problematiek is fors, complex en heeft grote impact op alle gemeenten, groot en klein. Overheidsoptreden en georganiseerde ondermijnende criminaliteit hangen met elkaar samen: daar waar de overheid naïef, afwezig of niet daadkrachtig is, ontstaat ruimte voor criminelen. Om ondermijning tegen te gaan is het van belang dat op landelijk, regionaal en lokaal niveau beleid en aanpak elkaar versterkt. Natuurlijk wordt een aanpak succesvoller als er op integrale wijze wordt samengewerkt. Gemeenten, politie, Openbaar Ministerie en Belastingdienst werken daarom samen om georganiseerde ondermijnende criminaliteit aan te pakken en te voorkomen.

Het RIEC kan op verzoek van de burgemeester gemeenten ondersteunen door het geven van bewustwordingstrainingen en weerbaarheidssessies voor de gemeenteraad. U kunt hiervoor contact opnemen met de accountmanager van het RIEC in uw regio.

© 2025, Regionaal Informatie- en Expertisecentrum.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag zonder bronvermelding worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door print-outs, kopieën, of op welke andere manier zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

Voor meer informatie, neem contact op met het RIEC uit de desbetreffende regio.

www.riec.nl

Legenda toegepaste uitzonderingsgrondslagen

In dit document zijn gegevens geanonimiseerd op grond van:

Wet	Artikel	Omschrijving	Pagina's
Wet open overheid	Art. 5.1 lid 2 sub e	De eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer	1, 2, 14, 15